

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора

Деньга Оксани Василівни на дисертаційну роботу

Долинчук Людмили Василівни на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей», подану до захисту в

Спеціалізовану вчену раду ДФ 76.600.039 при Буковинському державному медичному університеті МОЗ України, що утворена згідно наказу в.о. ректора Буковинського державного медичного університету № 44/Д від 08.06.2022 на підставі рішень Вченої ради Буковинського державного медичного університету (протоколи № 9 від 28.04.2022 року та № 10 від 26.05.2022) для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 22 – Охорона здоров'я зі спеціальності 221 – Стоматологія.

Актуальність дослідження

Ортодонтичне лікування є складним та багатоетапним процесом, що нерідко потребує застосування різноманітних стоматологічних маніпуляцій, у тому числі оперативних втручань, для досягнення кінцевого результату. Операція видалення зуба є найпоширенішою хірургічною інтервенцією, яку використовують в ортодонтії. Найчастіше вона проводиться в підлітковому віці та направлена на ліквідацію дефіциту місця в зубній дузі. Нерідко екстракція зуба за ортодонтичними показаннями супроводжується розвитком ускладнень, що своєю чергою призводять до подовження та девіації в процесі лікування.

Однією із умов якісного перебігу процесу епітелізації лунки після операції видалення зуба є достатньо високий рівень гігієни та певний видовий склад резидентної мікрофлори ротової порожнини. Як відомо, ортодонтичні конструкції нерідко ускладнюють догляд за ротовою порожниною, таким чином погіршують стан гігієни ротової порожнини та посилюють вплив інфекційного чинника. Порушення мікробіоценозу ротової порожнини та зниження локальних захисних механізмів може призводити до розвитку ускладнень на різних етапах

ортодонтичного лікування. Найуразливішим у цьому контексті є період після екстракції зуба, а одним із найпоширеніших ускладнень цього періоду – альвеоліт.

За даними різних авторів частота розвитку альвеоліту як ускладнення після операції видалення зуба може сягати 28 % і становить третину від загального числа всіх ускладнень, що виникають у пацієнтів після цієї маніпуляції. Головним етіологічним чинником альвеоліту є мікробний – вогнище інфекції, що розташоване в периапікальних тканинах, чи зубний наліт, який знаходиться в пришийковій ділянці. Тому превентивно важливим є здійснення санації та підтримання гігієнічного стану ротової порожнини на належному рівні під час усіх періодів ортодонтичного лікування.

Враховуючи вище вказане актуальним з практичної точки зору є вивчення ускладнень, що розвиваються на етапі хірургічного лікування ортодонтичного хворого з метою розробки заходів по їх усуненню та попередженню.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (ДР № 0121U110122), співвиконавицею якої є здобувачка.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі доповнено наукові дані щодо місцевих та загальних чинників ризику розвитку ускладнень у дітей після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями.

Вперше проведено детальний аналіз стану мікрофлори ротової порожнини, прооксидантно-антиоксидантної системи та захисних компонентів ротової рідини дітей на хірургічному етапі ортодонтичного лікування. Встановлено, що у пацієнтів, які мають ускладнення після екстракції зуба, відсоток умовно-патогенних та патогенних мікроорганізмів є в 1,68-2,83 раза більшим, аніж у випадку перебігу післяопераційного періоду без ускладнень. Виявлено сильну та середню пряму кореляційну залежність мікробіологічних показників від стану

гігієни ротової порожнини, зокрема загального мікробного числа та індексу Грін-Вермільона ($r=0,63$, $p<0,05$)-($r=0,72$, $p<0,05$) та індексу Silness-Loe ($r=0,51$, $p<0,05$)-($r=0,60$, $p<0,05$).

Вперше встановлено прогностичні діагностичні критерії розвитку постекстракційних ускладнень, які базуються на імунологічних показниках: активності лізоциму нижче ($30,65\pm2,08$) од/л, рівня sIgA нижче ($0,35\pm0,02$) г/л, рівня IgA вище ($0,23\pm0,02$) г/л, рівня IgG вище ($0,38\pm0,03$) г/л, вмісту IL-1 β вище ($74,51\pm4,66$) пг/мл та показниках прооксидантно-антиоксидантної системи: концентрації малонового діальдегіду вище ($215,35\pm18,26$) мкмоль/мг білка, дієнових кон'югатів – вище ($1,12\pm0,09$) нмоль/мг білка, активності каталази нижче ($4,13\pm0,38$) мкмоль/хвхмг білка, супероксиддисмутази – нижче ($0,59\pm0,03$) ОД/хвхмг білка, рівня HS-груп більше ($83,25\pm5,04$) нмоль/мл, Г-SH – менше ($49,13\pm3,62$) пмоль/л, активності глутатіонпероксидази вище ($750,71\pm34,06$) нмоль/хвхмг білка, глутатіонредуктази – нижче ($15,40\pm1,08$) нмоль/хвхмг білка.

На підставі лабораторних досліджень обґрунтовано та вперше розроблено спосіб профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями, що включає фармакологічну композицію вітамінно-мінерального, імуномодуючого та пробіотичного препаратів.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість роботи визначається обґрунтуванням та розробкою нових способів діагностики та лікування, які базуються на результатах клініко-лабораторних досліджень.

Розроблено та впроваджено в практику спосіб ранньої діагностики одонтогенних запальних процесів у дітей, що ґрунтується на аналізі показників імунної ланки ротової рідини пацієнтів, зокрема оцінці рівня імуноглобулінів та цитокінового статусу (патент України на корисну модель № 136241), який дозволяє виявити предиктори розвитку запального процесу в тканинах щелепно-лицевої ділянки на етапах хірургічного лікування.

Патогенетично обґрунтовано спосіб лікування та профілактики одонтогенних запальних процесів, який включає медикаментозний супровід із

корекцією макро- та мікроелементного забезпечення організму дитини, впливом на імунні механізми захисту та нормалізацією мікробного пейзажу ротової порожнини (патент України на корисну модель № 136240). Установлена його висока клінічна ефективність.

Результати наукового дослідження впроваджені в лікувальний процес закладів охорони здоров'я Дніпропетровської, Вінницької Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької областей. Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес на кафедрах терапевтичної стоматології та стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського, кафедрі хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології Дніпровського державного медичного університету, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії з пластичною та реконструктивною хірургією голови та шиї Полтавського державного медичного університету.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, достовірність одержаних результатів. Наведені в роботі дані одержано в результаті обстеження 477 ортодонтитичних пацієнтів віком 12-15 років. Обстеження дітей проводили із застосуванням клінічних, біохімічних, мікробіологічних та імунологічних методів дослідження. Оцінку ефективності лікувально-профілактичних заходів здійснювали в динаміці спостереження за дітьми у післяопераційний період та на підставі комплексного лабораторного обстеження.

Проведено ретельний аналіз результатів дослідження на підставі статистичної обробки матеріалу за допомогою методів варіаційної статистики, а також кореляційного аналізу, для яких використовувалися сучасні ліцензійні

комп'ютерні програми. Таким чином, застосовані в роботі методи є адекватними щодо поставлених завдань, відображають сучасний методичний рівень досліджень, що дозволило авторці отримати вірогідні результати, дійти обґрунтованих висновків.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, проведеним на сучасному рівні під керівництвом д-ра мед. наук, професорки Годованець Оксани Іванівни.

Долинчук Людмила Василівна показала високий рівень наукового підходу до поставлених завдань, уміння відокремлювати, планувати та вирішувати наукові задачі. Дисертантка самостійно провела клінічну частину дослідження, опанувала методики проведення лабораторних методів дослідження та статистичного аналізу отриманих даних.

Враховуючи вищенаведене вважаю, що поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертантка є самостійною науковицею, котра оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетентностями.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 15 друкованих праць, у тому числі 6 статей у фахових виданнях (у тому числі 1 – у журналі, що цитується в наукометричній базі Scopus, 1 – у закордонному виданні), 7 тез доповідей у матеріалах наукових форумів, одержано 2 патенти України на корисну модель.

Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на наукових форумах різного рівня, як вітчизняних, так і закордонних.

Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо оформлення. Дисертація викладена українською мовою на 242 сторінках друкованого тексту (основний текст роботи становить 164 сторінки) і складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних

рекомендацій, списку використаних джерел та додатків. Робота ілюстрована 39 таблицями та 38 рисунками.

У *вступі*, який викладений на 7 сторінках, авторка аргументовано доводить доцільність і актуальність дослідження обраного напрямку. Коректно сформульовано мету і завдання, вказано на зв'язок обраної теми з науково-дослідною роботою кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету, висвітлено особистий внесок здобувачки. Чітко зазначені наукова новизна та практична значимість роботи, географія упроваджень результатів дослідження та апробація роботи.

Розділ «*Огляд літератури*» під назвою «Хірургічне лікування в комплексі ортодонтичної допомоги» висвітлений на 23 сторінках, містить 4 підрозділи: зубощелепові аномалії та деформації: етіологія, клінічний перебіг, методи лікування; причини розвитку та клінічний перебіг альвеоліту; характеристика мікрофлори ротової порожнини; сучасні методи лікування та профілактики альвеолітів.

Матеріали розділу викладені в доступній формі, використані сучасні вітчизняні та зарубіжні літературні джерела. Кожен із підрозділів завершується коротким підсумком, де дисертантка підкреслює ключові моменти, які в них висвітлені.

Розділ «*Матеріали і методи дослідження*» викладено на 19 сторінках, він складається з 7 підрозділів. Автор наводить клінічну характеристику пацієнтів, їх розподіл на окремі групи, детально розкриває суть клінічних і додаткових методів обстеження та їхнє практичне значення, надає схеми призначення препаратів та їхню характеристику.

Третій розділ дисертації, який має назву «Клінічна характеристика операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями», складається із 4 підрозділів, які викладені на 23 сторінках. У цьому розділі дисертанткою детально проаналізовано клінічні аспекти хірургічного етапу ортодонтичного лікування підлітків, а саме: у підрозділі 3.1 наведена оцінка хірургічних маніпуляцій у комплексі ортодонтичного лікування дітей, у підрозділі 3.2 –

аналіз ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями, у підрозділах 3.3-3.4 вказані загальні та місцеві чинники, які впливають на розвиток постекстракційних ускладнень. Розділ ілюстровано 10 таблицями та 9 рисунками. Розділ закінчується обґрунтованими висновками. Наприкінці розділу наведено список робіт, де відображені результати дослідження.

Четвертий розділ дисертації під назвою «Особливості функціонування захисних реакцій ротової порожнини дітей на хірургічному етапі ортодонтичного лікування», поділений на 4 підрозділи та викладений на 33 сторінках. У ньому наведено результати вивчення мікробного пейзажу ротової порожнини ортодонтичних пацієнтів, їх специфічних та неспецифічних механізмів захисту ротової рідини, а саме: активності лізоциму, вмісту імуноглобулінів, рівня цитокінів та стану антиоксидантної системи захисту, у тому числі глутатіонової ланки. Установлені кореляційні зв'язки між клінічними та параклінічними показниками в дітей груп спостереження надали можливість виділити патогенетичні механізми розвитку альвеоліту як ускладнення на етапі ортодонтичного лікування. Розділ написано на високому науковому рівні з детальним поясненням отриманих результатів, ілюстрований 14 таблицями та 12 діаграмами, які істотно полегшують сприйняття матеріалу. Розділ закінчується аргументованими висновками, списком робіт автора, де відображені результати дослідження.

Розділ п'ятий під назвою «Оцінка ефективності методу профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями» викладено на 24 сторінках, ілюстрований 15 таблицями та 7 рисунками та включає 2 підрозділи, де дисертантка висвітлює клініко-лабораторну оцінку ефективності лікувально-профілактичного комплексу заходів запропонованих для дітей, що знаходяться на етапі проведення операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями з метою попередження розвитку ускладнень запального характеру. Як свідчать результати досліджень, фармакологічна корекція мікробного, імунного та антиоксидантного фону має

виражений клінічний ефект, який підтверджується відсутністю будь-яких ускладнень з боку тканин щелепно-лицевої ділянки та скороченням термінів загоєнню рани.

У розділі *«Аналіз та узагальнення отриманих результатів»*, який висвітлено на 16 сторінках, авторка підводить підсумок наведених у роботі результатів дослідження, докладно і доказово пояснюючи найбільш важливі факти та положення.

Висновки (всього 7 пунктів), відповідають завданням роботи, написані конкретно, обґрунтовано, наведені кількісні показники і, загалом, є квінтесенцією виконаного дослідження. Одержані результати вказують на необхідність широкого впровадження даних наукових розробок у клінічну практику.

Практичні рекомендації написані стисло, конкретно і зрозуміло для практичних лікарів.

Список використаних джерел літератури широкий, включає джерела останніх років та відповідає темі проведених досліджень (270 праць, із них 257 – латиницею).

У додатку до дисертації подано список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації, не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Текст представлених матеріалів дисертації Долинчук Людмили Василівни на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей» є унікальним на 93 %. Дисертація та наявні за її темою публікації не містять академічного плагіату.

Зауваження до роботи:

1. За ходом рукопису трапляються окремі граматичні та стилістичні помилки, виявляються поодинокі технічні огріхи.

2. Згідно наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року щодо вимог до оформлення дисертації список публікацій здобувача подається в додатку до дисертації, а не окремо після кожного розділу.
3. У розділі «Матеріали і методи дослідження» не варто було деталізувати загальноприйняті методи дослідження. Бажано, але не обов'язково, зробити висновки до цього розділу.
4. Результати кореляційного аналізу клініко-лабораторних показників, що наведені в четвертому розділі, дають підстави для розуміння патогенетичних ланок розвитку ускладнення, що доцільно було б висвітлити у вигляді схеми чи таблиці. Цифрові значення кореляційних залежностей варто подавати в додатках.
5. П'ятий розділ, який висвітлює результати клінічної ефективності розробленого лікувально-профілактичного комплексу, доцільно було б ілюструвати більшою кількістю клінічного матеріалу та кількома витягами з історій хвороби.
6. У списку використаних праць домінують іноземні літературні джерела, що є показником широти проведеного пошуку, проте зменшення інтересу до власних наукових досягнень.

Проте, ці зауваження не знижують наукової цінності дослідження та його практичної значущості.

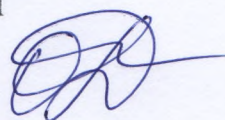
В якості дискусії пропоную дисертанту відповісти на такі запитання:

1. Чи брався до уваги загальний соматичний стан дітей груп спостереження?
2. Як здійснювався гігієнічний догляд за ротовою порожниною ортодонтичних пацієнтів? Які предмети та засоби застосовувалися?
3. Поясніть, будь ласка, механізм дії обраних Вами для корекції фармакологічних препаратів.
4. Чи доцільним є застосовувати запропонований Вами комплекс в процесі ортодонтичного лікування для профілактики інших ускладнень?

ВИСНОВОК

На підставі викладеного аналізу стверджую, що дисертаційна робота Долинчук Людмили Василівни на тему «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей» за актуальністю теми, сучасним методичним рівнем виконання, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю наукових положень і висновків, дотриманням принципів академічної доброчесності відповідає наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та положенню Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «22 – Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент,
завідуюча відділом епідеміології
та профілактики основних стоматологічних
захворювань, дитячої стоматології та ортодонтії
ДУ «ІСЦЛІХ НАМН»
доктор медичних наук, професор

Оксана ДЕНЬГА

